

فوقای رستاخیز

مقاله‌ای که از نظر خوانندگان گرامی میگذرد
ترجمه مقاله محققانه‌ایست که بقلم استاد «شیخ
محمد محمد المدنی» عضو دارالتقریب و استاد
دانشگاه الازهر و سر دبیر مجله «رسالة الإسلام»
تحت عنوان «رجة البعث» در شماره چهارم سال
یازدهم درج شده است.

این مقاله در حقیقت جوابگوی تمام گفتگوهائی
است که بدنبال فتوای تاریخی «شیخ محمود شلتوت»
راه افتاده، ما خوانندگان گرامی را بمطالعه
عمیق آن توصیه میکنیم:

«الازهر» يك دانشگاه بزرگ اسلامی است که از نظر تاریخ تأسیس و هدف و وظیفه‌های
خود منحصر است، و میراث علمی اسلامی را در اصول و فروع و لغت و تاریخ و آداب و سایر
ثمرات فکری که یادگار قرنهای متوالی و نتیجه افکاری است که در سایه تمدنها و
ملیتهای گوناگونی بهم آمیخته است، به بهترین وجهی حفظ میکند.

«الازهر» از این نظر يك دانشگاه بی نظیر است، و از جمله حقوق آن بر امت
اسلامی آنست که ثوابد پایدار بماند و نیز از حقوقش اینست که بقاء آن نافع و مثمر
باشد و تنها با رسم قناعت نشود. *جامع علوم انسانی*

در اینجاری سخن تنها بزمامداران و اولیاء امور نیست، روی سخن با فراد
خود این دانشگاه نیز هست، بلکه شاید خطاب بیشتر متوجه آنها باشد

مهمترین چیزی که برای نگاهداری این مرکز بزرگ و حفظ حیات ثمربخش
آن بر آنها لازم است اینست که دائماً باره تحولاتی که پاسخ باحتیاجات دنیای
اسلام که الازهر پرچمدار آنست بدهد، فکر کنند، زیرا تحول و تطبیق بر احتیاجات
آشکارترین نشانه حیات است! همچنانکه جمود و رکود واضحترین دلیل مرگ و
مقدمه انحلالی است که بنایودی منتهی میگردد.

دانشکده شریعت (یکی از دانشکده‌های دانشگاه الازهر) از مهم‌ترین پایه‌های عملی است که کاخ دانشگاه الازهر بر آن بنا شده و وظیفه خطیری به عهده دارد که هیچ دانشگاه دیگری به عهده ندارد.

این همان دانشکده‌ای است که اصول و فروع شریعت اسلامی را در بر دارد و با استمداد از کتاب و سنت آنرا تدریس میکند؛ همچنانکه عهده دار تدریس اصول علمی و عقلی که باین دو مدرک بزرگ مستند است، میباشد و مکتب‌های مختلف فقهی را که در اصطلاح مذاهب نامیده میشوند تدریس میکند، همچنین «اصول فقه» یعنی قوانین فقه و استنباط مکتب‌های فقهی را تدریس مینماید، و نیز در همین دانشکده «فقه قرآن و سنت» که اصطلاحاً «آیات الاحکام» و «احادیث الاحکام» نام دارد و بالأخره علومیه که با استحکام قدم‌های اساسی که در این راه برداشته میشود کمک میکند مانند: منطق و علم حدیث و اصطلاحات و تاریخ مذاهب و تاریخ رجال؛ تدریس میشود.

ولی دو نقص اساسی در الازهر وجود داشت که در دوران جدید - دوران اصلاح الازهر - چهاره‌ای از اصلاح آنها بود:

۱- بررسی کامل ارکان موازنه و سنجش فقه (فقه مقارن) (۱)

۲- مطالعه قوانین (و بحث‌های حقوقی) که آفت‌های تازه‌ای در مقابل فکر تشکیلیک میسازد و بکمک آنها فقیه میتواند منظور خود را در فقه پیدا کرده و جنبش‌های مخالف و موافق را دریابد.

شکی نیست که مطالعه کنندگان شریعت اسلامی نمیتوانند از این دو قسمت چشم‌پوشند و الاطعامات آنها ناقص از آب درمی‌آید، زیرا فقه تنها فرا گرفتن فروع و اطلاع بر احکامی که از مذاهب سرچشمه میگردد نیست، بلکه فقه مجموعه‌ای از نظری و سنجش و ترجیح است، بنا بر این اگر کسی بعضی از اقطار فقهی را بداند و از

(۱) منظور از «فقه مقارن» که در این مقاله و مشاجره آن گرازا دیده میشود سنجش و مقایسه و تاوای مذاهب مختلفه در هر سال و انتخاب و ترجیح‌نویسی که دلیل آن محکمو قویتر است میباشد.

بقیه‌ی غیر باشند مهم‌ترین رکن فقه را از دست داده است، زیرا دائماً يك احتمال قوی در برابر او خود نمائی میکند که با صدای رسا با او میگوید: شاید حق در آن نظری است که مورد مطالعه قرار نداده‌ای؛ و اگر آنرا با نظری که انتخاب کرده‌ای مقایسه مینمودی شاید نظر تو تغییر میکرد!

سپس نویسنده پس از بحث مختصری در این باره میگوید:

ولی ما میدانیم که توجه «دوران اصلاح الازهر» بشکلی این دو قسمت برای بعضی گران خواهد آمد؛ آنها نیکه شرایط اجتماعی و فکریشان طوری است که ایشانرا مبارزه با هر موضوعی که برای آنها تازگی دارد و امیدارد، در حالیکه اگر از روی انصاف تدریس کنند خواهند دید که خیر و صلاح آنها در همین است!

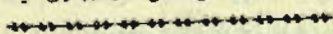
بنا بر این جای تعجب نیست که می‌شنویم بعضی از تدریس «فقه شیعه» در دانشکده شریعت خوشوقت نیستند، همانطور که بعضی در مقابل «بحث‌های قانونی» مقاومت منفی بخرج میدهند!

اما از آنجا که ما میل داریم با همه این افراد با کمال صراحت صحبت کنیم، تمام ایراداتی که آنها میکنند و آنچه بر فکر و زبان آنها جاری شده، ذکر میکنیم و سپس عقیده خود را درباره آن شرح میدهیم.

از جمله اینک بعضی میگویند: «چگونه فقه شیعه را در الازهر وارد میکنید؟ در حالی که این مذهب همان مذهبی است که طرفداران آن معتقدند که جبرئیل ماور بود» علی «رابر سالت مبعوث کند ولی اشتباه کرد و بر «محمد» نازل شد؛ و عقیده دارند جزئی هم از خدا در علی حلول کرده است»!

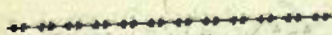
باین افراد باید گفت: کلمه «شیعه» برده‌ها مذهب حق و باطل اطلاق میشود که همه منتسب باسلامند، بعضی از آنها گمراه و منحرف از اصول اسلامند ولی بعضی دیگر آنچه باید ایمان داشت ایمان دارند. و از این نظر مانند مذاهب اهل سنتند اگر چه درباره‌ای از فروع فقهی، و بعضی از نظرات و مسائل و عقائد کلامی مشابه آن با آنها اختلاف دارند.

اسلام اجازه انحراف در عقیده نمیدهد. او میگوید: آزاد از تربیتهای محیط، آزاد از روش نیاکان، آزاد از هوا و هوسها فکر کنید و بسوی حقیقت پیش آئید و حق را بپذیرید. پس آزادی که فکر کنید ولی آزاد نیستید که کج فکر کنید یا عقیده باطل گزینید. **ومن یتغ غیر الاسلام ینافقن یقبل منه**. هر کس دینی جز اسلام بپذیرد از او پذیرفته نیست و در آخرت زیانکار است. در عین حال میل ندارد با تحمیل و زور مردم بحق گرایند و نفهمیده زیر بار روند. **لا اکراه فی الدین قد تبین الرشد من الغی** راه هدایت و ضلالت آشکار است و در دین اکراه و اجباری نیست.

بقیه از صفحه ۶۸

واژ ابتدای بنای آن تا کنون هر ماهه دوسه روز از تهران بقم آمده و دستورات لازم را بمتصدیان داده است و کلیه ساختمان فقط در زیر نظر ایشان بوده است. گرچه ساختمان مسجد (مخصوصاً قسمت کاشیکاری) از هر لحاظ کامل نشده ولی قسمتهای مهمی از آن تمام شده است و هم اکنون حضرت آید الله شخصاً باشکوه هر چه تمامتر در آن اقامه جماعت میکنند و سابق بر این ناچار بودند در مسجد جامع که مسجد بزرگی است ولی در یک قطعه دور دست قرار داشت اقامه جماعت کنند و فعلاً این مشکل بر طرف شده است.

بقیه از صفحه ۷۲

دسته اول که بنام شیعه نامیده میشوند و گمراه و منحرفند در حقیقت مسلمان نیستند؛ گوا اینکه چنین ادعائی ندارند؛ زیرا ملاک اسلام، ایمان با اصول عقائد اسلامی و عدم انکار ضروریات دین است و این دسته چنین ملاکی را ندارند. اما (طوبیختانه) این دسته بکلی منقرض شده اند و در جهان اسلام اثری از آنها باقی نمانده و اگر فرضاً افرادی از آنها در غاری از غارها؛ یا در گوشه‌ای یافت شوند ازمانیستند و ما هم از آنها نیستیم و کافرند و خارج از اسلام و سنی و شیعه هر دو آنها را لعن میکنند؛ اما شیعه‌ای که فقه آنها را دانشگاه الازهر تدریس میشود دودسته‌اند. (شرح این دودسته و بقیه ایرادات و جوابها را در شماره بعد مطالعه فرمائید).